

»Kroatologija«, časopis za hrvatsku kulturu, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 1/2010, 366 str.

---

Časopis za hrvatsku kulturu *Kroatologija* rezultat je dugogodišnje želje za promicanjem te interdisciplinarnosti i istoimenoga studija oko kojega se razvila cjelokupna koncepcija Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Kao relativno novomu znanstvenomu polju, nažalost nedovoljno poznatom široj znanstvenoj zajednici, pokretanje takva časopisa uvelike pomaže njegovoj afirmaciji. S tim je ciljem osmišljena i 1. međunarodna kroatološka konferencija, održana u listopadu 2009. godine, posebno zanimljiva po činjenici da su na njoj i stranci svoja izlaganja držali na hrvatskom jeziku, a čiji su rezultati sadržani među koricama ovoga prvoga broja časopisa *Kroatologije*. Glavna je urednica Branka Tafra, a Uredničko vijeće čine ugledni znanstvenici širom svijeta koji se bave hrvatskom kulturom.

Jedan od glavnih idejnih začetnika programa studija kroatologije na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini, akademik Radoslav Katičić, otvorio je svojim predavanjem prvu kroatološku konferenciju. Tako i prvim radom u časopisu Katičić, kojemu je i posvećen ovaj prvi broj za 80. rođendan, daje definiciju i okvire kroatološkim temama koje su razrađene u ostalim radovima. Navodeći izabrane primjere iz hrvatske kulture, Katičić ocrtava njezina glavna obilježja, a to je ponajprije netipičnost među europskim kulturama, koja se očituje pripadnošću dvama kulturnim krugovima – europskomu latinskomu i slavenskomu ćirilometodskomu – još od svojih ranosrednjovjekovnih pismenih početaka. Istraživanje i proučavanje takve kulture zahtijeva poseban metodski pristup, poredbeni postupak i širok zahvat koji nije zatvoren unutar nacionalnih granica ni unutar granica školskih disciplina. Zato Katičić naglašava: »Uči gledati i pismenu, i likovnu, i glazbenu, i društvenu kulturu kao razne vidove jednoga cjelovitoga kulturnoga izraza, jednoga vrijednosnoga oblikovanja ljudskoga života. Uči gledati ih u onim širim krugovima i sklopovima kojima pripadaju i u odnosu prema kojima dobivaju svoje jednostavne i neponovljive značajke. Proučavanje hrvatske kulture s takvih metodskih polazišta nazvali smo kroatologijom« (Katičić, 2010: 9). U vremenu kad je interdisciplinarnost u znanosti ne samo poželjna kategorija nego i gotovo obvezujuća, kroatologija daje priliku da se takvim istraživanjima pridonese znanju o cjelokupnoj hrvatskoj kulturi i njezinoj prezentaciji drugima. Tako su radovi u časopisu, iako tematski različiti, Katičićevim uvodom dobili smisao povezanosti. Razvrstali smo ih na nekoliko tematskih područja kako bi se stvorila preglednija slika sadržaja prvoga broja *Kroatologije*.

*Lingvistički pogled na hrvatski jezik, njegovo normiranje i mjesto u društvu* rad je Waylesa Brownea, izložen kao plenarno izlaganje na konferenciji. Autor, naglašavajući svoje dvostruko iskustvo pogleda iznutra i izvana, ocrtava neke lingvističke osobitosti hrvatskoga standardnoga jezika u odnosu na druge srodne jezike. Njegovo mjesto u društvu predstavlja kroz perspektivu pristupa kroatista, koji hrvatski jezik drži nečim što nije nalik drugim jezicima, i primijenjenoga lingvиста, koji je svjestan da svaki jezik u svom društvu funkcionira na jednak način. Navo-

deći primjere iz američke povijesti normiranja jezika, Browne neizravno kritizira lingvistički neutemeljene norme koje nameću i hrvatski standardolozi koji isključuju dvostrukosti, te instituciju lektora koju autor smatra posebno karakterističnom u hrvatskoj sredini. Zaključuje da ima lijeka za loše izvedeno normiranje, a to je ponajprije širenje svijesti u javnosti o tome da je jezik tu radi nas, da normiranje jezika služi potrebama društva, da tu nema mjesta za mitologiziranje, ni za amaterizam, ni za tvrdnju o iznimnosti vlastitoga jezika u usporedbi s ostalima. Uz Brownea i Jadranka se Gvozdanović također bavi jezikom u svom plenarnom izlaganju *Jezič i kulturni identitet Hrvata* ... Rad pokazuje slojevitost hrvatskoga jezičnoga identiteta na razini sustava, norme i kulture na primjerima triju jezičnih praksi iz razdoblja dvadesetoga stoljeća. Autorica pobija tezu o raspadu zajedničkoga srpskohrvatskoga standarda i pokazuje kontinuitet razvoja hrvatskoga jezika kao jezgre hrvatske kulture. Zanimljivim primjerima i podacima uvjerava da je srpskohrvatski bio dijasistem na razini norme, a ne jezika i govora. Analizirajući podatke o jezičnom opredjeljenju prema popisu stanovništva iz 2001. godine, Gvozdanović pokazuje da je osnovica toga jezika bila u biti ideološke, a ne jezične prirode. Zaključuje da slojevitost i uska povezanost kulture i dviju aksioloških razina potvrđuju potrebu i umjesnost interdisciplinarnе koncepcije kulturologije, čije će odrednice omogućiti dublje spoznaje od tradicionalnih filoloških znanosti. Jezičnim se temama u *Kroatologiji* bave i radovi *Hrvatske akademije (od 16. do 18. stoljeća) u europskom kontekstu* Petre Košutar i Branke Tafre te *Kulturno-povijesni kontekst kalkiranja u hrvatskome jeziku* Marije Turk i Maje Opašić. Košutar i Tafra u radu analiziraju ulogu i značenje hrvatskih književnih društava, odnosno akademija u europskom kontekstu te njihove ideje, ciljeve i postignuća u novovjekovnoj znanosti o jeziku, osobito njegovoj standardizaciji. Rad pokazuje da ni u nepovoljnim povijesnim okolnostima, kakvo je bilo razdoblje od 16. do 18. stoljeća, Hrvatska nije zaostajala za europskim kulturnim strujanjima. Turk i Opašić u radu prikazuju kako izuzetnu važnost u identifikaciji prevedenica, uz jezične pokazatelje, imaju kulturno-povijesni čimbenici preuzimanja stranoga obrasca, odnosno kako je kulturno-povijesni kontekst nedvojbeno pouzdan kriterij u utvrđivanju prevedenica i otkrivanju podrijetla njihova uzora.

Oslikavajući povijest hrvatskih gradova bez obzira na njihove posebne karakteristike, Ludwig Steindorff ih predstavlja dijelom općeeuropskoga urbanizma. Njegov rad *Hrvatska kao ogledalo europske urbane baštine* prikazuje razvoj hrvatskih gradova u glavnim povijesnim razdobljima u odnosu na istodobna u Europi. Od najstarijega sloja gradova, onoga antičkoga, preko ranosrednjovjekovnoga i srednjovjekovnoga sloja, komuna i samostana, razvoja iz ranoga novoga vijeka i preoblike današnjega grada u devetnaestom stoljeću, do trendova urbanizma u dvadesetom stoljeću, pokazuje se pripadnost hrvatske kulture zapadnoeuropskomu kulturnom krugu. U biti je hrvatski urbanizam ogledalo europske kulturne baštine, kako autor zaključuje i naslovom. Povijesnim segmentima hrvatske kulture bavi se i rad Miroslave Bertoše *Reklame u listu* Naša sloga: *semiotički pristup*, u kojem se analizom reklama toga lista, koji je izlazio od 1870. do 1915. godine u Trstu i Puli, uočava da se i reklamni diskurs upotrebljavao kako bi se ostvarili politički ciljevi, kao sredstvo u službi nacionalne ideologije, kao jedan od načina stvaranja kolektiv-

noga identiteta. U ovu se tematsku skupinu mogu ubrojiti i radovi Hrvoja Gračanina *Hrvatsko rano srednjovjekovlje u službi politike u počecima neovisne Hrvatske* koji na temelju istraživanja političkoga diskursa pokazuje kako su interpretacije političara o pojedinim aspektima hrvatske ranosrednjovjekovne povijesti u devedesetim godinama dvadesetoga stoljeća utjecale na medije i pučke predodžbe, Marijana Šabića *Suradnja Josefa Karáseka i Milivoja Šrepela* u kojem se objavljuje kraća korespondencija i pregled suradnje dvojice velikana češke i hrvatske kulture te Vlatke Vukelić *Neobjavljena korespondencija o arheološkim istraživanjima u Sisku iz druge polovice 19. stoljeća* u kojem se opisuje rad i zasluge istaknutih ljudi na iskopavanju i proučavanju antičkih ostataka na sisačkom području sredinom 19. stoljeća.

Petar Prelog radom *Hrvatska umjetnost i nacionalni identitet od kraja 19. stoljeća do Drugoga svjetskoga rata* prikazuje strategije afirmacije nacionalnoga identiteta u hrvatskoj umjetnosti kroz odnos najvažnijih protagonista – Kršnjavoga, Bukovca, Ivekovića, Meštrovića, Babića i Hegedušića. Iako su te strategije bile mnogostruke, iako su se javljale neujednačenim intenzitetom u različitim trenucima pa su obilježene složenim društvenim, ekonomskim i političkim previranjima, autor zaključuje da su neka od obilježja tih strategija postala nezaobilaznim dijelom hrvatskoga modernoga kulturnoga identiteta.

Glazbenomu segmentu hrvatske kulture posvećen je članak Bojana Bujića *Odjeci talijanske muzike u kulturi hrvatskoga priobalnoga područja u šesnaestom stoljeću* koji je bio izložen kao plenarno predavanje na konferenciji i koji je još jedan uzoran, a takvih je dosta u ovom časopisu, primjer interdisciplinarnoga pristupa hrvatskoj kulturi. U njem se razmatra preuzimanje pojma »muzike« u širem značenju iz klasične starine u srednjem vijeku i renesansi te njegova recepcija kod dalmatinskih književnika, prikazana preko djela Petra Hektorovića. Analiziraju se i osobitosti recepcije talijanskih književnih djela koja su izvorno imala primjenu u muzičkom kontekstu, a u Ranjininim, Primovićevim i Gundulićevim prijevodima na hrvatski pojavljuje se s novim značajkama, drugačijim od originala. Autor je tim primjerima pokazao kako se mogu posezanjem u susjednu kulturu rasvijetliti pojave u hrvatskoj kulturi. Glazba je tema i članka *Motivi i poticaji hrvatskih glazbenika židovskoga podrijetla u hrvatskoj kulturi i hrvatskoj kulturnoj baštini* Tamare Jurkić Sviben.

Književnim aspektima bave se radovi Marijane Hameršak (*Životinja, žanr i kroatologija*), Berislava Majhuta i Sanje Lovrić (*Središnji motiv Genoveve i njegove reinkarnacije u hrvatskoj dječjoj književnosti*) te Antonije Zaradije Kiš (*Motivi rajske ptice u auditivnoj percepciji raja u glagoljskim egzemplarima*). Dok se Hameršak usredotočuje na probleme žanrovske definicije najstarije priče o vuku i sedam kozlića u hrvatskoj dječjoj književnosti promatrajući je kroz diskurs triju središnjih folklorističkih definicija, Majhut i Lovrić, također u okviru hrvatske dječje književnosti, analiziraju motiv o košuti koja pomaže ženi i njezinu djetetu da preživi, a koji je prisutan preko priče o *Genovevi* od 1732. godine.

Opsežnost ovoga časopisa otkriva sve bogatstvo, širinu i kompleksnost interdisciplinarnih aspekata prikaza hrvatske kulture. Upravo ta šarolikost i brojnost radova otežavajuća su okolnost samoga prikaza časopisa, jer smo ipak nekim po-

dručjima morali uskratiti detaljnije predstavljanje. Tako su radovi iz teatrološkoga područja Suzane Marjanić (*Zooscena i kao etička pomutnja: primjeri s hrvatske performerske i kazališne scene*) i Lade Muraj (*Dva lica kućnoga kazališta u Dubrovniku u 18. stoljeću*), pedagoškoga Marka Pranjica (*Kontinuitet i diskontinuitet starogrčkih odgojnih sadržaja u hrvatskoj pedagoškoj praksi*) i Brune Pušić (*Temeljni pojmovi filozofije odgoja u djelima Stjepana Matičevića i Josipa Markovića*) te sociološkoga područja Marka Mustapića (*Uloga lokalne zajednice u rješavanju problema odlaganja komunalnoga otpada u tranzicijskoj Hrvatskoj*) svaki na svoj način iz svoga znanstvenoga kuta pridonijeli stvaranju slike interdisciplinarnoga koncepta proučavanja hrvatske kulture. Upravo to je *Kroatologija*, slaganje bogatoga mozaika hrvatske kulture sa svim segmentima koji je čine. Uz čestitke uredništvu na odvažnosti pokretanja znanstvenoga časopisa te vrste, želimo sljedećim brojevima uspješnost i kvalitetu prvoga broja.

ANA VALJAN

*Dalmatien als europäischer Kulturraum (ur. Wilfried Potthoff †, Aleksandar Jakir, Marko Trogrlić, Nikolaos Trunte), Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za povijest, Split, 2010, 663 str.*

Zbornik *Dalmatien als europäischer Kulturraum* sadrži trideset priloga koji su rezultat dvaju internacionalnih znanstvenih simpozija: »Dalmatien als Raum europäischer Kultursynthese« koji je održan u Bonnu od 6. do 10. listopada 2003. godine te »Städtische Kultur in Dalmatien. Die Genese eines europäischen Kulturraums« održanom u Bonnu od 9. do 13. listopada 2006. godine. Na spomenutim simpozijima svoja su izlaganja održali znanstvenici iz Njemačke, Hrvatske, Italije i Mađarske. Osim predgovora urednika, predgovora W. Potthoffa i indeksa imena ovaj zbornik sadrži i pet poglavlja: »Geschichte und Geschichtliche Grundlagen«, »Sprache«, »Literatur«, »Kultur- und Geistesgeschichte« te »Künste, Medien u. a.«.

Prvo poglavlje sadrži pet članaka: »Dalmatien als europäischer Kulturraum« Wilfrieda Potthoffa, »Mittelalterliches Dubrovnik: Wo sich das slavische und das lateinische Europa begegnen« Zdenke Janeković Römer, »Apulien im Rahmen der adriatischen Kultur« Francesca Saveria Perilla, »Das öffentliche Leben in Dalmatien venezianischer Zeit« Marije Dragice Anderle te »Između komunalnog patriotizma i protonacionalnog univerzalizma: identitetski modeli u ranomodernoj dalmatinskoj historiografiji« Zrinke Blažević.

Drugo poglavlje sadrži dva članka Klause Steinkea »Begegnungen zwischen Slavia und Romania am Beispiel Dalmatiens und Rumäniens« i »Stadtkultur und